

ДО

Членовете на научното жури

Утвърдено със Заповед № 1647 от
22.07.2021 г. на Ректора на ЮЗУ
„Неофит Рилски“ гр. Благоевград

РЕЦЕНЗИЯ

за

придобиване на образователна и научна степен „доктор“

по докторска програма „Гражданско и семейно право“

Професионално направление: 3.6 Право

Научна специалност: Гражданско и семейно право

към Катедра „Гражданскоправни науки“

Рецензент: **проф. д-р Симеон Тасев**

Кандидат: **Милен Томов Маринов**

Дисертационен труд на тема: **„Договор за банков кредит на студенти и докторанти“**

I. Кратки биографични данни за кандидата.

Милен Томов Маринов е роден през 1989 г., завършил е висшето си образование през 2013 г. в Правно-историческия факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград по специалност „Право“. Професионалният му път започва през 2015 г., като от 13.02.2015 г. до настоящия е адвокат, вписан в Адвокатска колегия – Благоевград. Милен Маринов е зачислен като докторант в самостоятелна форма на обучение по докторска програма „Гражданско и семейно право“ към катедра Гражданскоправни науки при ПИФ на ЮЗУ „Неофит Рилски“ със Заповед № 1289/16.07.2019 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ и е положил успешно изпитите за докторантски минимум. Като

докторант Милен Маринов има публикационна дейност и преподавателски опит като асистент в катедра „Гражданскоправни науки“ при Правно-исторически факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“- Благоевград. Автор е на шест научни публикации във връзка с темата на дисертацията.

II. Характеристика на научната и научно-приложната работа на кандидата.

Дисертационният труд представлява монографично изследване на тема „Договор за банков кредит на студенти и докторанти“. Общият обем на труда е 216 страници, в това число и библиографска справка, като са направени и 249 бележки под линия.

Темата на труда е дисертабилна, а научната новост на труда е несъмнена, тъй като представлява единствената монографична разработка, посветена на договора за банков кредит на студенти и докторанти, уреден от Закона за кредитиране на студенти и докторанти. В тази насока авторът е отбелязал, че в теорията са налице множество публикации, свързани с банковите кредити, но те не разглеждат конкретната хипотеза на банковия кредит, който е уреден от ЗКСД.

Изследването се характеризира с многопластовост и предлага за първи път в българската правна литература цялостно изследване на този тип договори за банков кредит. Проблемите на института са разгледани не само от теоретична гледна точка, но са предложени и конкретни практически разрешения, включително чрез предложения *de lege ferenda*. Сравнителноправното изследване на разгледаните въпроси е застъпено във всички глави на дисертационния труд.

Във **въведението** е обоснована актуалността на темата, като авторът е посочил значението на банковите кредити и обособяването на някои от тях, сред които и договора за банков кредит на студенти и докторанти, като самостоятелни правни институти. Направен е кратък анализ на възникването на договора за банков кредит на студенти и докторанти, като самостоятелен правен институт. Очертани са целите и задачите на изследването, сред които се откроява стремежа на автора труда да има не само теоретично, но и практическо значение като даде

разрешения на актуалните проблеми, които са поставени пред практиката.

Глава първа е озаглавена „Обща характеристика на договора за банков кредит на студенти и докторанти“, като в нея авторът е направил анализ на основите на института. В тази част на дисертацията е разгледан произхода на понятието „кредит“ и на неговото развитие в нормативната уредба. Изследвана е ролята на създаването на този тип договори за кредит, като институт в пряка връзка с правото на образование. Проследено е развитието на международните актове в тази насока - Международния Пакт за икономически, социални и културни права и Хартата на основните права на Европейския съюз, като е изяснена същността на правото на образование и съпътстващите го гарантирани от Хартата права. Направен е анализ на легалната дефиниция на договора, която се съдържа в чл. 17, ал. 2 от ЗКСД, а също така е изведено теоретично определение на договора за банков кредит на студенти и докторанти.

На следващо място в глава първа авторът е анализирал правната уредба на договора за банков кредит на студенти и докторанти, включително и нейното историческо развитие. Извършено е отграничаване на договора за банков кредит на студенти и докторанти от сходни правни институти - заем за потребление, финансов лизинг, търговски, потребителски и банков кредит. Разгледани са и видовете договори за банков кредит на студенти и докторанти от гледна точка на целта на договора и начина на отпускането и усвояването на кредита. В тази част на дисертацията са изтъкнати несъвършенства на нормативната уредба и в частност на чл. 21, ал. 1 от ЗКСД, който определя методиката за изчисляване на максималния размер на този тип кредити. Критичните бележки на автора са мотивирани от липсата на предвидена в закона възможност за предоговаряне на кредита при промяна на дължимите такси за обучение, като са обосновани различни хипотези, в които тези такси биха могли да бъдат променени. Направено е предложение *de lege ferenda*, чрез което проблемът да бъде преодолян.

Глава втора от дисертационния труд е посветена на сключването, съдържанието и действието на договора за банков кредит на студенти и

докторанти. В тази част авторът е изследвал страните по договора - кредитодателя и кредитополучателя, като е съобразил изискванията, които действащата нормативна уредба поставя пред тях, за да могат да сключат договор за банков кредит по ЗКСД. Направен е подробен анализ на изискванията, които законът поставя пред кредитополучателя, за да бъде последният легитимиран да получи достъп до този тип кредитиране, както и на използваната терминология по отношение на понятията „банка“ и „кредитна институция“. Детайлно са разгледани и функциите на държавата в системата за кредитиране на висшето образование.

В тази глава от дисертационния труд авторът е анализирал и преддоговорните задължения на страните, като особено внимание е обърнато на специалните преддоговорни задължения, предвидени в ЗКСД. Разгледана е процедурата по отпускане на този тип кредити като съвкупност от правни и фактически действия, които следва да предприеме всяка от страните по договора. Изследвани са изискванията към формата на договора.

Обърнато е внимание на въпросите, касаещи усвояването на кредита, като е направен терминологичен анализ на понятието „усвояване“ и същото е съпоставено със сходни понятия, използвани в други нормативни актове, например „отпускане“ на кредита по смисъла на чл. 430, ал. 1 от ТЗ.

На изследване са подложени и елементите от съдържанието на договора за банков кредит на студенти и докторанти. Целта на договора е изведена като съществен елемент от неговото съдържание, изхождайки от целевия характер на банковите кредити.

Предметът на договора е разгледан, като са съобразени застъпените в теорията виждания за правната същност на парите като особен род движими вещи. Извършен е анализ на договорните лихви, но не е достатъчно добре изяснен въпроса за правните последици, свързани с неизпълнението на парично задължение, посочени в чл. 86 от ЗЗД. На последно място в глава втора от дисертационния труд са разгледани правата и задълженията на страните по

договора, които формират кредитното правоотношение.

Глава трета от труда е посветена на неизпълнението на договора и неговите правни последици, като са разгледани и изяснени последиците от неизпълнението на различните задължения, произтичащи от договора.

Направен е подробен анализ на предсрочната изискуемост на кредита, която авторът е определил като една от най-тежките последици за неизпълнение на договорните задължения на кредитополучателя, тъй като лишава последния от преимуществото на срока. В тази част на дисертационния труд са изследвани основанията за обявяване на предсрочната изискуемост на кредитите по ЗКСД. Съобразена е актуалната към момента на изготвянето на дисертационния труд съдебна практика на Върховния касационен съд по отношение начина на обявяване на предсрочната изискуемост на кредита и нейните правни последици. В тази връзка са анализирани и дадените разрешения в тълкувателната практика на ВКС - Тълкувателно решение № 3 от 27.03.2019 г. т. д. № 3/2017 г., ОСГТК на ВКС и Тълкувателно решение № 4 от 18.06.2014 г. по тълк. д. № 4/2013 г.

Разгледани са и хипотезите на отговорност на държавата спрямо кредитодателя, като са изяснени същността и границите на тази отговорност. В дисертационния труд авторът е изследвал ролята на държавата в кредитното правоотношение и нейната гаранционно-обезпечителна функция.

В §III от глава трета, озаглавена „приложимост на института на невиновната невъзможност за изпълнение при договора за банков кредит на студенти и докторанти“ авторът е съобразил разпоредбата на чл. 81, ал. 2 от ЗЗД, съгласно която обстоятелството, че длъжникът не разполага с парични средства за изпълнение на задължението не го освобождава от отговорност.

Обърнато е внимание на хипотезите на недействителност на договора по ЗКСД, а наред с това е изтъкнато, че общите правила за недействителността на сделките по чл. 26-35 от ЗЗД намират приложение и при договора за кредит на студенти и докторанти, но същите не са предмет на изследване на дисертационния труд.

Направен е кратък анализ на някои процесуалноправни въпроси, като са разгледани и процесуалноправните аспекти на предсрочната изискуемост - например последиците от нейното ненадлежно обявяване. Изследван е редът, по който би могъл да се реализира отговорността на държавата към кредитодателя, а също така и отговорността на кредитополучателя в случай, че държавата погаси неговото кредитно задължение.

В **заключението** са изведени резултатите от извършеното изследване и генералните изводи на автора. Обобщена е многократно споменатата в труда нужда от усъвършенстване на нормативната уредба, като в общ план са и формулирани резултатите от проведеното изследване.

III. Основни приноси в научната и научно-приложната дейност на кандидата.

В обобщение на представения дисертационен труд на Милен Томов Маринов може да се направи извод за способността на кандидата за избор на актуален проблем, който не е бил предмет на задълбочено изследване в Република България. В дисертационния труд са застъпени оригинални становища на автора, които са добре аргументирани, като е съобразена съдебната практика по редица въпроси. Дисертационният труд се отличава с редица научни приноси, по-важните от които са следните:

1. Дисертационния труд представлява първото монографично изследване, посветено на темата за банковия кредит, уреден в Закона за кредитиране на студенти и докторанти;
2. Изведено е теоретичното определение на договора за банков кредит на студенти и докторанти;
3. Направен е критичен анализ на чл. 21, ал. 1 от ЗКСД, който определя максимален размер на кредитите. Направено е конкретно предложение *de lege ferenda* за преодоляване на проблема, чрез предвиждането на право на студента или

докторанта да ползва допълнителна сума по отпуснатия кредит в случай на изменение на таксите за обучение в посока тяхното увеличаване;

4. Направено е предложение de lege ferenda за създаването на нова алинея в чл. 22 от ЗКСД /по отношение на кредита за издръжка на студента/, която да предвижда съответното прилагане на предложената de lege ferenda разпоредба на чл. 21а от ЗКСД;

5. Направена е критика на редакцията на чл. 3, ал. 1, т. 4 от ЗКСД и е констатиран пропуск в ЗКСД, тъй като не е предвидена възможност за кредитиране на специализантите, а такъв следва да е налице съгласно чл. 8, т. 4 от ЗВО.

6. Предложено е създаването на текущ механизъм за мониторинг на общия размер на кредитите предоставяни по време на текущата година и незабавно уведомяване на банките, предоставящи кредити по ЗКСД, за обстоятелството, че за текущата година лимитът на държавните гаранции е достигнат.

7. Направено е предложение de lege ferenda за отмяна на чл. 17, ал. 6 от ЗКСД, в частта му, в която предвижда нищожност на договора за кредит при нарушения на ал. 4 на цитираната разпоредба, тъй като тази формулировка необосновано изключва възможността за приложение на чл. 26, ал. 4 от ЗЗД в този конкретен случай.

8. Извършен е задълбочен анализ на разпоредбата на чл. 14 от ЗКСД, като са изведени конкретните действия, които следва да бъдат предприети от кредитодателя, за да възникне правото му да претендира плащане на кредита от страна на държавата, като е извършен критичен анализ на съществуваща съдебна практика, която приема, че тази преценка се извършва от компетентния държавен орган и нейната правилност не подлежи на последващо оспорване от кредитополучателя.

IV. Критични бележки и препоръки.

Към дисертационния труд могат да бъдат направени следните бележки и препоръки:

Първо, при бъдещо издаване на монографичния труд следва да се анализира и застъпи актуалната съдебна практика по разглежданите въпроси.

Второ, по-подробно да се изследват правните последици, свързани с неизпълнението на парични задължения във връзка с разпоредбата на чл. 86 от ЗЗД.

Трето, не е прието в литературата да се формулират проекто-текстове на закона във връзка с направените предложения *de lege ferenda*.

V. Заключение.

Направените бележки и препоръки не се отразяват в общата положителна оценка на труда. Изпълнени са всички изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, ППЗРАСРБ и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“, поради което давам положителна оценка и убедено предлагам на научното жури да присъди на Милен Томов Маринов образователна и научна степен „доктор“ по научно направление 3.6. Право, научна специалност „Гражданско и семейно право“.

TO

The members of the scientific jury

Approved by Order № 1647 of 22.07.2021 of

The Rector of SWU "Neofit Rilski"

Blagoevgrad

PEER REVIEW

for

acquisition of educational and scientific degree "doctor"

in the doctoral program "Civil and Family Law"

Professional field: 3.6 Law

Scientific specialty: Civil and family law

at the Department of Civil Law

Reviewer: **Prof. Simeon Tasev, PhD**

PhD Candidate: **Milen Tomov Marinov**

Dissertation on the topic: **"Bank loan agreement for students and doctoral students"**

I. Brief biographical data of the candidate.

Milen Tomov Marinov was born in 1989, he graduated in 2013 at the Faculty of Law and History of the Southwestern University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad, majoring in "Law". His professional path began in 2015, and from 13.02.2015 to the present he is a lawyer registered in the Bar Association - Blagoevgrad. Milen Marinov was enrolled as a doctoral student in an independent form of study in the doctoral program "Civil and Family Law" at the Department of Civil Law at the Faculty of History and Law of SWU "Neofit Rilski" with Order № 1289 / 16.07.2019 of the Rector of SWU "Neofit Rilski", has successfully passed the exams for doctoral minimum. As a doctoral student Milen Marinov has an active publishing activity and teaching experience as an assistant in the Department of Civil Law at the Faculty of Law and

History of SWU "Neofit Rilski" - Blagoevgrad. He is the author of six scientific publications, all of which are related to the topic of the dissertation.

II. Characteristics of the scientific and scientific-applied work of the candidate.

The dissertation is a monographic study on "Bank loan agreement for students and doctoral students." The total volume of the work is 216 pages, including a bibliography, and 249 footnotes are made.

The topic of the work is dissertable, and the scientific novelty of the work is undoubted, as it concerns the only monographic research dedicated to the bank loan agreement for students and doctoral students, regulated by the Lending to students and doctoral students act. In this regard, it should be noted that in theory there are many publications related to bank loans, but they do not consider the specific hypothesis of a bank loan, which is regulated by the forementioned act.

The study is characterized by multi-layeredness and offers for the first time in the Bulgarian legal literature a comprehensive study of this type of bank loan agreement. The problems of the institute are considered not only from a theoretical point of view, but concrete practical solutions are also proposed, including through proposals de lege ferenda. The comparative legal study of the considered issues is covered in all chapters of the dissertation.

The introduction substantiates the topicality of the topic, as the author has indicated the importance of bank loans and the differentiation of some of them, including the loan agreement for students and doctoral students, as independent legal institutes. A brief analysis of the origin of the bank loan agreement for students and doctoral students, as an independent legal institute, has been made. The goals and tasks of the research are outlined, among which the author's aspiration to have not only theoretical but also practical significance by giving solutions to the current problems that are put before the practice, as well as those that could arise in future.

Chapter one is entitled "General characteristics of the bank loan agreement for students and PhD students", in which the author has made an analysis of the foundations

of the institute. In this part of the dissertation an analysis of the origin of the term "credit" and its development in the legislation is made. The role of the creation of this type of credit agreements as an institution in direct connection with the right to education has been studied. The development of international acts in this direction - the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and the Charter of Fundamental Rights of the European Union - is traced, clarifying the nature of the right to education and the accompanying rights guaranteed by the Charter. An analysis of the legal definition of the contract, which is contained in Art. 17, par. 2 of the LSDSA, and also a theoretical definition of the contract for bank loan of students and doctoral students is derived.

Next, in Chapter One, the author analyzes the legal framework of the bank loan agreement for students and doctoral students, including its historical development. The bank loan agreement for students and doctoral students from similar legal institutes has been delimited - the service loan and the consumer loan, the financial leasing, the trade, consumer and bank credit. The types of bank loan agreements for students and doctoral students are also considered from the point of view of the purpose of the agreement and the manner of granting and utilizing the loan. In this part of the dissertation are pointed out shortcomings of the legislation / in particular Art. 21, para. 1 of the LSDSA/, which determines the methodology for calculating the maximum amount of this type of loans. The author's critical remarks are motivated by the lack of a possibility provided in the law for renegotiation of the loan in case of change of the due tuition fees, as different hypotheses are substantiated, in which these fees could be changed. A proposal de lege ferenda has been made to overcome the problem.

Chapter two of the dissertation is devoted to the conclusion, content and operation of the bank loan agreement for students and PhD students. In this part the author has examined the parties to the contract - the lender and the borrower, taking into account the requirements that the current legislation imposes on them in order to be able to enter into a bank loan agreement under the LSDSA. A detailed analysis of the

requirements that the law imposes on the borrower to make the latter eligible to gain access to this type of lending. The opinion of the author is substantiated that some of the requirements are inappropriate in view of the legal nature of the institute - for example for a certain age or for lack of another acquired educational-qualification degree. In this part, the author's critical remarks present considerations from the point of view of the expediency of the legal regulation of the bank loan for students and doctoral students. From the point of view of the lender under the contract, an analysis of the terminology used has been made with regard to the terms "bank" and "credit institution". The functions of the state in the credit system of higher education are also considered in detail.

In this chapter of the dissertation the author has analyzed the pre-contractual obligations of the parties, paying special attention to the special pre-contractual obligations provided for in the LSDSA. The procedure for granting this type of loans is considered as a set of legal and factual actions to be taken by each of the parties to the contract. The requirements to the form of the contract are studied.

Attention is paid to the problems in the absorption of the loan, as a terminological analysis of the concept of "absorption" and its comparison with similar concepts used in other regulations / Commercial Law, the Law on Credit Institutions /.

The elements of the content of the bank loan agreement for students and doctoral students are also examined. Attention is paid to the purpose of the contract, as an essential element of its content. The term nature of the contract as one of the modalities of legal transactions is also considered in detail.

The subject of the contract is considered, taking into account the views expressed in the theory of the legal nature of money as a special kind of movable property. An analysis of the contractual and interest rates has been made, but the issue of the legal consequences related to the non-fulfillment of a monetary obligation, specified in Art. 86 of the Contracts and obligation act. Finally, in the second chapter of the dissertation the rights and obligations of the parties to the contract, which form the credit relationship, are considered.

Chapter three of the paper is devoted to the non-fulfillment of the contract and its legal consequences, as the consequences of the non-fulfillment of the various obligations arising from the contract are considered and clarified.

A detailed analysis of the pre-term demandability of the loan is made, which the author defines as one of the most severe consequences for non-fulfillment of the borrower's contractual obligations, as it deprives the borrower of the advantage of the term. In this part of the dissertation the grounds for declaring the pre-term due date of the loans under the LSDSA are studied. The current case law of the Supreme Court of Cassation regarding the manner of declaring the pre-term due date of the loan and its legal consequences is complied with. In this regard, the given permissions in the interpretive practice of the SCC are also analyzed - Interpretative Decision № 3 of 27.03.2019, case № 3/2017, OSGTK of the SCC and Interpretative Decision № 4 of 18.06.2014, case № 4/2013

Hypotheses of the state's responsibility to the creditor are also considered, and its nature and limits are clarified. In this part of the dissertation the author has studied the role of the state in the credit relationship and its guarantee-security function.

In §III of Chapter Three, entitled "Applicability of the institute of the innocent impossibility of performance in the bank loan agreement of students and doctoral students" the author has complied with the provision of Art. 81, para. 2 of the Contracts and obligations act, according to which the circumstance that the debtor does not have funds to fulfill the obligation does not release him from liability.

Attention is paid to the various hypotheses of invalidity of the contract under the LSDSA, as it was pointed out that the general rules for the invalidity of transactions under Art. 26-35 of the COA are also applicable to the loan agreement for students and doctoral students, but they are not subject to study of the dissertation.

A brief analysis of some procedural issues has been made, and the procedural aspects of the pre-term demandability have been considered - for example, the consequences of its improper declaration. The order in which the responsibility of the state to the creditor could be realized, as well as the responsibility of the borrower in

case the state repays his credit obligation could be studied.

The conclusion presents the results of the research and the general conclusions of the author. The need for improvement of the legal framework, mentioned many times in the paper, is emphasized, and the results of the conducted research are formulated in general.

III. Main contributions in the scientific, scientific-applied and teaching activity of the candidate.

In summary of the presented dissertation of Milen Tomov Marinov, a conclusion can be made about the candidate's ability to choose a topical problem that has not been the subject of in-depth research in the Republic of Bulgaria. The dissertation substantiates the original opinions of the author, which are well argued, taking into account the case law on a number of issues. The author has set out different views on controversial issues - both in theory and in case law. The dissertation is distinguished by a number of scientific contributions, the most important of which are the following:

1. The dissertation is the first monographic study devoted to the topic of lending under the Lending to Students and Doctoral Students Act;
2. The theoretical definition of the contract for bank loan of students and doctoral students is derived;
3. A critical analysis of Art. 21, para. 1 of the LSDSA, which determines the maximum amount of loans. A specific de lege ferenda proposal has been made to overcome the problem by providing for the right of the student or doctoral student to use an additional amount / the so-called overdraft / on the granted loan in case of change of the tuition fees in the direction of their increase;
4. A proposal has been made de lege ferenda for the creation of a new paragraph in Art. 22 of the LSDSA / with regard to the student's maintenance loan /, which should provide for the respective application of the proposed de lege ferenda provision of Art. 21a of LSDSA;

5. A critique of the wording of Art. 3, para. 1, item 4 of the LSDSA and an omission in the LSDSA has been established, as there is no possibility for crediting the specialists, and such should be available according to art. 8, item 4 of the Higher Education Act.

6. A solution is proposed / not necessarily of a legislative nature / - the creation of an ongoing mechanism for monitoring the total amount of loans granted during the current year and immediate notification of the banks providing loans under the LSDSA, for the fact that for the current year the limit of state guarantees have been reached.

7. A proposal has been made de lege ferenda to repeal Art. 17, para. 6 of LSDSA, in the part in which it provides for nullity of the loan agreement in case of violations of para. 4 of the cited provision, as this wording unreasonably excludes the possibility for application of art. 26, para. 4 of the COA in this particular case.

8. An in-depth analysis of the provision of Art. 14 of the LSDSA, outlining the specific actions that should be taken by the lender in order for his right to claim payment of the loan by the state, as a critical analysis of existing case law, which assumes that this assessment is performed by the competent state authority and its correctness is not subject to subsequent challenge by the borrower.

IV. Critical remarks and recommendations.

The following notes and recommendations can be made to the dissertation:

First, in the future publication of the monograph, the current case law on the issues under consideration should be analyzed and considered.

Second, the candidate needs to examine in more detail the legal consequences related to the non-fulfillment of monetary obligations in connection with the provision of Art. 86 of the Contracts and obligations act.

Third, it is not accepted in the literature to formulate draft texts of the law in connection with the proposals made de lege ferenda.

V. Conclusion.

The remarks and recommendations made are not reflected in the overall positive assessment of the work. All the requirements of the Development of the Academic Staff of the Republic of Bulgaria Act, the rules for its application and the Internal Rules for Development of the Academic Staff in SWU "Neofit Rilski" are met, therefore I give a positive assessment and strongly suggest the scientific jury to award Milen Tomov Marinov educational and scientific degree "Doctor" in scientific field 3.6. Law, scientific specialty "Civil and Family Law".